

LUND UNIVERSITY

Forskningscirklar - kollegialt lärande med teoretiska perspektiv

Linde, Stig

Published in:
Svensk Kyrkotidning

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linde, S. (2024). Forskningscirklar - kollegialt lärande med teoretiska perspektiv. *Svensk Kyrkotidning*, 120(7), 204-206.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Stig Linde

Forskningscirkelar – kollegialt lärande med teoretiska perspektiv

Grundkomponenterna i en forskningscirkel är den egna erfarenheten, tillförda teoretiska perspektiv och forskningsrön, tillsammans med deltagarnas nyfikenhet och utforskande ambitioner, skriver Stig Linde.

Tydligt ser vi behovet att utforska det diakonala arbetets praktik. För studier i socialt arbete har följande grundläggande frågor formulerats, frågor som är lika relevanta för det diakonala fältet:

I. Vad gör de som arbetar när de gör det de säger är deras arbete?

II. Hur är praktiken organiserad?

III. Hur ser tankebyggnaden ut? Hur förklaras praktiken, vad motiveras den med, vad tror de som arbetar om sitt arbete?

IV. Vad blir resultatet eller konsekvenserna av det hela? För vem får det vilket resultat?¹

Ett möjligt redskap att nyttja i sådana undersökningar är forskningscirkeln. Forskningscirkelar som en form av *deltagarbaserad forskning* och *demokratisk kunskapsprocess* har i Sverige förekommit inom verksamheter som socialt arbete, vård och räddningstjänst.² Bland annat har modellen använts av skollädares och arbetslag som vill arbeta med forskning som stöd för skolutveckling.³ Forskningscirkeln har beskrivits som en 1970-talsföreteelse som utformades i samband med medbestämmandelagens tillkomst och behovet av att utveckla kunskapsområden relevanta för fackföreningsarbetet.⁴ Sedan dess har konceptet spritt sig till andra miljöer och förändrats med tiden.

Enkelt uttryckt kan forskningscirkeln beskrivas vara en studiecirkel med forskarmedverkan. Den utgår från problem som deltagarna pekat

ut. Pedagogiken och systematiken i forskningscirkelarbetet utgår från en uttalad kunskapssyn: Man utgår från deltagarnas kunskaper och erfarenheter. Utifrån denna plattform söker man integrera forskningsrön och andras kunskaper och perspektiv.

Ordet forskningscirkel kan leda tankarna åt olika håll. Några bestämmningar kan göras.

- Forskningscirkel är inte studiecirkel, i meningen att studiecirkeln syftar till individuellt lärande och personlig utveckling. Forskningscirkeln är en form för kollektivt lärande.
- Forskningscirkeln är inte forskningsinformation. Ett ensidigt givar-mottagarförhållande blir begränsande. Presentation av forskningsrön är förvisso viktig men forskningscirkeln handlar om ett aktivt kunskapsöverrande arbete där deltagarna förhåller sig till redan befintlig kunskap och söker ny kunskap genom eget utforskande arbete.
- Forskningscirkeln är inte utbildning. Traditionell utbildning förknippas med subjekt-objektförhållande där någon utbildar andra. Idén här är dialog och ömsesidigt lärande.
- Forskningscirkel är inte forskning. Mer adekvata begrepp för forskningscirkeln är utforskande arbete och forskarstödda läroprocesser.
- Det är den lärande arbetsformen och den kunskapsproducerande

processen som står i centrum. Kriteriet på en god forskningscirkel är inte om den producerade kunskapen är "ny" i förhållande till forskningsfronten eller håller akademiska mått. En god forskningscirkel kan däremot vara ny i den aktuella kontexten och utvecklar praktiken.

I en FoU-enhet (Forskning och Utveckling) i södra Sverige kom forskningscirkeln till användning när en ny funktion – medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS – i kommunernas äldreomsorg introducerades. Hur utformades den nya rollen i de olika kommunerna? Hur samspelade den med andra funktioner? Erfarenheter samlades och tematiserades – och rapporterades åter till praktiken.

Tre kunskapskällor

Kunskapskällor för forskningscirkeln är trenne:

För det första deltagarnas egna erfarenheter och kunskaper, det man har i ryggsäcken. "Hur stämmer detta med dina erfarenheter?" är en relevant fråga i forskningscirkeln.

För det andra: Forskningscirkeln utför ett gemensamt utforskande arbete kring centrala frågor och problem som deltagarna pekat ut. Diskussionen och bearbetningen i gruppen, när olika perspektiv och synsätt får brytas mot varandra, leder till att nya kunskaper och insikter erövrar. Fördjupningsstudier, till exempel en intervjuundersökning som några av deltagarna gör, kan bidra med stoff.

En tredje kunskapskälla utgörs av kunskaper som finns utanför gruppen. I en forskningscirkel söker man aktivt förhålla sig till forskningen. Detta gör man genom att ta del av litteratur och, om en så vill och kan, bjuda in forskare och experter med relevans för det egna arbetet. Denna expertkunskap betraktas dock inte som någon absolut sanning utan blir föremål för diskussion och prövning i forskningscirkeln.

Forskningscirkelns *drivkraft* utgörs av deltagarnas kunskapssökande och intresse för förändring. *Resultatet* av en forskningscirkel kommer till uttryck på olika sätt, hos enskilda del-

göra sin röst hörd, liksom att tillfälle erbjuds att presentera eget material för övriga i cirkeln. En forskningscirkel behöver tid, ett och ett halvt år är ett rimligt tidsspänn om cirkeln träffas ett par timmar i månaden. Utöver detta behöver deltagarna avsatt tid mellan träffarna.

En röst från Linköpingsprojektet:

Forskningscirkeln har för mig inneburit två saker: tid för reflektion – att finna den, att avdela tiden och rummet – och en skärningspunkt mellan teori och praktik.⁷

Handledaren har som uppgift att leda deltagarna i forskningsprocessen – från att formulera problem och

Kollegialt lärande

Under ett projekt i Strängnäs stift mellan 2018 och 2020 användes cirkelmodellen med målet att främja kollegialt lärande bland diakoner.⁸ Totalt 37 diakoner samlades i sju grupper för åtta träffar vardera. Vid varje möte avsatte grupperna tre timmar för sina diskussioner och övningar. Under dessa samlingar behandlades både förutbestämda ämnen - kopplade till det nyligen publicerade materialet "Vägledning för diakoni" - samt frågor som uppstod organiskt från deltagarnas egna behov och idéer. Genom denna metodik skapades en plattform för kunskapsutbyte och reflektion där deltagarna kunde dra nytta av varandras erfarenheter och insikter.

Ett framträdande värde med cirkeldeltagandet som beskrivs i utvärderingarna var mötet med kollegor och deras reflektioner. Och, som en deltagare formulerade det, att "bollplanka". Här kunde deltagarna "kunna känna igen mönster i varandras församlingssituationer". En diakon skrev i sin utvärdering:

Detta har inneburit en positiv bekräftelse på, dels de utmaningar vi som kyrklig organisation står inför, dels vad det innebär att ha uppdraget som diakon. Vi har jämfört och delat metodologiska erfarenheter och därmed breddat och fördjupat vår kunskap om den "diakonala verktyglådan".

Rum för reflekterande praktiker

Utvärderingarna berättar att några deltagare hade med sig specifika frågeställningar som de ville bearbeta. Ambitionerna var för några inriktade på förändring, "mer strategi än enbart nätverk med kollegor" - det innebär att de arbetade med att tydliggöra diakoners mandat och driva på för att tydliggöra diakoners ledningsfunktioner. En annan deltagare skriver: "Det är viktigt och bra när vi tränar oss att göra bruk av teori, det höjer nivån och jag lär mig mer." Detta är, för att använda Bengt Kristenssons Ugglas ord, ett

...mödosamt arbete med tankar och teorier, modeller, metaforer och

"En forskningscirkel kan vara en plattform för kunskapsutbyte och problemlösning."

tagare såväl som hos gruppen som helhet, på kort eller längre sikt.

I Linköpings stift provades under 2003 – 2005 forskningscirkel som metod i samband med ett projekt om kunskapsutveckling i diakonalt arbete. Vid summeringen efter den första omgången noterades en kommentar: "Det här är avancerat, när folk som kan någonting sätter sig tillsammans!"⁵

Forskningscirkeln är ju ingen engångs-grej som ett seminarium är. Där är man med och går hem sedan, men det här är ett innötningstankesätt under ett år, något pågående.⁶

Sammanfattningsvis: Egen erfarenhet, gruppens utforskande, bidragande forskningsrön och deltagarnas nyfikenhet och förändringsiver bildar grundkomponenterna i forskningscirkeln.

Att organisera forskningscirklar

En forskningscirkel bör bestå av 5-8 deltagare tillsammans med en forskarutbildad cirkelledare. Då finns utrymme för samtliga deltagare att

frågor runt detta, till diskussion och analys. Med fördel är handledaren forskarutbildad.

Kunskapsbildning i forskningscirkelns form är som nämnts en gemensam process. Det innebär till exempel att deltagarnas erfarenheter och undersökningar presenteras, för diskussion och granskning. Praktiker stödjer varandra med att tolka, förstå och förklara presenterade erfarenheter och undersökningar. Det kan innebära att en deltagare lyfter fram anteckningar om ett skeende ur en loggbok, eller visar en filmad sekvens från praktiken. Ett utdrag ur en intervju kan också utgöra grundmaterial. Genom att tillföra och pröva teoretiska begrepp för tolkning av dokumentationen skapas en nödvändig distans till den empiri som presenteras (den är kanske inte helt unik utan förekommer i olika former på olika platser och är igenkännbar för flera). Teoretiska modeller kan också bistå cirkeldeltagarna att förstå det som sker på ett annorlunda och kanske nytt sätt.

berättelser, som får oss att "se något som något" och därmed hjälper oss att urskilja konturer och nya sammanhang i världen.⁹

Plattform för svåra frågor

En forskningscirkel kan vara en plattform för kunskapsutbyte och problemlösning. Genom att börja med praktikernas utmaningar och deras sökande efter kunskap kan cirkeln effektivt adressera aktuella problem. På både lokal, regional och nationell nivå – med hjälp av Zoom och Teams - kan problemställningar uppmärksammas för att bilda grunden för forskningscirkel med deltagare från olika församlingar och stift. Ett exempel på sådana problemområden att utveckla mer kunskap om är församlingars hantering av ekonomiskt stöd. En annan fråga att undersöka närmare är arbetslivsrehabilitering, såsom i St Mary-verksamheterna; vilka faktorer är det som bidrar till att personer i anställningslöshet kommer i gång i ett arbetsliv? Ett tredje exempel kan vara tillvaratagandet av erfarenheter i samband med det akuta mottagandet av flyktingar, där forskningscirkeln också kunde rymma samverkande aktörer såsom Röda Korset, Rädda Barnen och kommunföreträdare.

Drivfjäder för kunskaps-cirkulation

Forskningscirkeln ger utrymme för den reflekterande praktikern, där deltagarna får möjlighet att dela erfarenheter, utforska nya perspektiv och lära av varandra i en kollegial miljö. Genom att integrera externa synsätt och kunskaper med det erfarenhetsbaserade kan både kritiska och bekräftande insikter klarläggas. Dessa har en dubbel nytta. För det första kan de omsättas direkt i församlingarnas praktik och utvecklingsarbete, där de bidrar till att förbättra metoder och strategier. För det andra kan de också vara en viktig källa till kunskaps-spridning, där de kan ligga till grund för vidare undersökningar och analyser. Genom seminarier och workshops kan deltagarna dela med sig av sina resultat och erfarenheter till en bredare publik. Dessutom kan kunskapen dokumenteras och spridas genom olika typer av texter, såsom rapporter, artiklar eller praktiska handledningar.

På så sätt blir forskningscirkeln inte bara en plats för kunskapsproduktion utan också en drivfjäder för erfarenhetsutbyte och kunskaps-cirkulation.

STIG LINDE

Noter

1. Sunesson Sune: Socialt arbete – en grundbok, Natur och Kultur, s. 336. Red. Meeuwisse Anna, Sunesson Sune, Swärd Hans
2. Nieminen Kristofersson, Tuija (2015) Forskningscirkel för reflektion och kunskapsbygge i ett utsatt område. *Svensk kyrkotidning* nr 3, s. 89-92.
3. Persson, Sven (2008) Forskningscirkel – en vägledning. *Metodbok*. Malmö stad.
4. Ekermo, Mats (1993) Valfärd och arbete. Centrum för välfärdsforskning. Mälardalens högskola
5. Johansson, Olena (red.) *Kunskapa tillsammans*. Linköpings stift 2004, s. 67.
6. Johansson, Olena (red.) *Kunskapa tillsammans*. Linköpings stift 2004, s. 68.
7. Johansson, Olena (red.) *Kunskapa tillsammans*. Linköpings stift 2004, s. 67.
8. Lounela, Birgitta (red.) (2020) *Magasin Diakoni. Erfarenheter och summeringar för fortsatt arbete Projektet Fokus diakoni 2018-2020*. Strängnäs stift.
9. Kristensson Uggla (2019). *En strävan efter sanning. Vetenskapens teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 45.

Följ Svensk Kyrkotidning på Facebook

Gå till facebook.com/svenskkyrkotidning och klicka "gilla" för att få kontinuerlig information och uppdateringar om Svenska kyrkans viktigaste kritiska röst.